

INHAALAFSCHRIJVINGEN, WINSTBEPALING, FINANCIERINGS- STRUCTUUR EN VERVANGINGSBELEID

door Drs. R. H. Veenstra

De behandeling is verdeeld over de volgende onderdelen:

- § 1. Probleemstelling.
- § 2. De dekking van het verlies der inhaalafschrijvingen.
- § 3. Subjectieve elementen bij de bepaling van inhaalafschrijvingen.
- § 4. De invloed van de diversiteitsfactor.
- § 5. De rol van de financiering met vreemd vermogen.
- § 6. De periodewinst als aanwas van het reële eigen vermogen.
- § 7. Een poging tot formulering van beleidsbeginselen terzake van aanschaffing en vervanging van produktiemiddelen.
- § 8. Hoofdconclusies.

Bijlagen:

- 1. Gedetailleerde uitwerking van het derde cijfervoorbeeld.
- 2. Overzicht van de geraadpleegde literatuur.

§ 1. Probleemstelling

Duurzame produktiemiddelen worden gekenmerkt door „... de ondeelbaarheid van de capaciteit en de gebondenheid van de werkeenheden, welke van deze capaciteit deel uitmaken. Onder invloed van deze gebondenheid kunnen de verbruikte werkeenheden niet afzonderlijk, maar alleen als voorraad in zijn geheel worden vervangen. Zulks houdt in, dat ten opzichte van de verbruikte werkeenheden een uitgestelde vervanging optreedt, welke een vervangingsverplichting doet ontstaan . . .”¹⁾

Een prijsstijging van duurzame produktiemiddelen leidt in de vervangingswaardetheorie zoals deze door Limperg is geformuleerd, enerzijds tot een herwaardering van de nog aanwezige - organisch gebonden - werkeenheden, anderzijds tot een verhoging van de economische vervangingsverplichting met betrekking tot reeds verbruikte werkeenheden. Deze verhoging van de vervangingsverplichting is „... een verlies van de voorafgegane produktie, maar het ontstaat eerst op het ogenblik van de prijsstijging. Ware die prijsstijging in de vorige produktieperiode bekend geweest, dan zou de afschrijving in die periode verhoogd zijn en de winst op de produktie lager zijn berekend. Thans moet het verlies genomen worden . . .”²⁾

Ten aanzien van het financieringsaspect wordt op dezelfde bladzijde door Limperg opgemerkt dat wat de financiering betreft, wij nu gedekt zijn voor de vervangende aanschaffing, en vervolgt: „Eventueel zou echter, indien het apparaat uit geleend vermogen is gefinancierd, deze schuld versterkt kunnen worden afgelost”.

De inhaalafschrijving behoeft volgens Limperg niet steeds ten laste van het

¹⁾ Prof. dr. H. J. van der Schroeff, „Winstbepaling en financieringsstructuur”, blz. 55.

²⁾ Prof. dr. Th. Limperg jr., Verzameld werk, deel VI blz. 344.

resultaat over het jaar waarin de prijsstijging optreedt te worden gebracht, want dit verlies heeft „. . . ongetwijfeld een uitzonderlijk karakter en dit maakt, dat het mogelijk is, het b.v. te dekken uit reserves. Het is gerechtvaardigd, de uitkomsten van het afgelopen jaar te ontlasten van dit buitengewone verlies, indien voorheen verteerbaar inkomen is gespaard. Maar, is er zulk een reserve niet, dan zal ook dit verlies, hoe buitengewoon zijn aard ook moge zijn, het verteerbare inkomen uit ruilingen verminderen; evenals alle andere buitengewone verliezen”.³⁾

In de jaren na de tweede wereldoorlog wordt het later met de term inhaalafschrijvingen aangeduide onderwerp in diverse publikaties behandeld. De waarderingsproblematiek rond de duurzame produktiemiddelen was na het beëindigen van de oorlog erg actueel geworden doordat vele ondernemingen geconfronteerd werden met een grote vermogensintering veroorzaakt door „. . . de onmogelijkheid van regelmatige vervanging, gepaard gaande met een stijging van het prijsniveau”.⁴⁾ Ook in latere jaren wordt de problematiek op gezette tijden in de literatuur aangeroerd. De bij dit artikel gevoegde literatuurlijst geeft hiervan enige indruk.

De meest recente diepgaande bijdrage is van de hand van Van der Schroeff in het MAB van februari 1969, getiteld: „Winstbepaling en financieringsstructuur”; ondertitel: „Een proeve van een analyse met betrekking tot de inhaalafschrijvingen”. Van der Schroeff komt in dit artikel tot de volgende eindconclusie: „Zowel de diversiteitsfactor als de wijze van financiering doen hun invloed gelden met betrekking tot de noodzaak inhaalafschrijvingen ten laste van de resultatenrekening te brengen. Bij genoegzame diversiteit van levensduur en/of van tijdstip van aanschaffing en vervanging, als ook in het geval waarin de duurzame produktiemiddelen geheel of gedeeltelijk met vreemd vermogen zijn gefinancierd, is de „klassieke” winsttheorie op basis van de vervangingswaarde ten aanzien van bedoelde afschrijvingen - „*plus royaliste que le roi*”.⁵⁾

Hoewel deze conclusie erg praktisch is, wordt deze helaas niet volledig gedragen door de in genoemd artikel gegeven analyse. Van der Schroeff merkt ook zelf enkele regels voor de hierboven geciteerde eindconclusie op dat met de eveneens door hem in het artikel geformuleerde richtlijnen (twaalf in getal) „. . . de moeilijkheden, waarvoor het bedrijfsleven zich met betrekking tot de inhaalafschrijvingen ziet geplaatst, nog geenszins in alle gevallen zijn opgelost”. Deze conclusie sluit mijns inziens beter aan bij de gegeven analyse en daaruit voortvloeiende twaalf richtlijnen. Er kan derhalve niet gesteld worden dat het vraagstuk is opgelost. Bovendien hebben diverse schrijvers er op gewezen dat de inhaalafschrijvingen een rem vormen voor de aanvaarding van de vervangingswaardetheorie, niet in de laatste plaats in het buitenland.⁶⁾ Tezamen vormen deze feiten naar mijn mening een voldoende

³⁾ Prof. dr. Th. Limperg jr., „De gevolgen van de depreciatie van de gulden voor de berekening van waarde en winst in het bedrijf”, MAB-bundel blz. 255.

⁴⁾ Drs. J. de Jong, „Vervangingswaarde en balanspolitiek”, MAB-bundel blz. 263.

⁵⁾ Prof. dr. H. J. van der Schroeff, t.a.p. blz. 72.

⁶⁾ Onder meer: Prof. drs. G. L. Groeneveld, „Waarderingsvraagstukken in het bedrijf”, blz. 341.

Prof. dr. H. J. van der Schroeff, „Winstbepaling en financieringsstructuur”, blz. 52-53.

Drs. W. van Bruinessen, „De invloed van veranderingen in de koopkracht van het geld op de vermogens- en winstbepaling”, blz. 493.

motivering om deze problematiek nog eens onder ogen te zien. De belangrijkste aspecten zullen - voorzover mogelijk - aan de hand van de literatuur, in dit artikel aan de orde worden gesteld.

Ter wille van de duidelijkheid van de behandeling wordt afgezien van de mogelijkheid dat bij prijsdalingen „negatieve inhaalafschrijvingen” kunnen optreden⁷⁾, en eveneens wordt afgezien van complicaties die optreden door de belastingheffing in de problematiek te betrekken, in het bijzonder de complicaties die ontstaan door het niet aanvaarden van inhaalafschrijvingen als fiscale last.⁸⁾

§ 2. De dekking van het verlies der inhaalafschrijvingen

In § 1. is op blz. 000 naar voren gekomen dat naar het oordeel van Limperg het verlies door inhaalafschrijvingen uit reserves (gespaard verteerbaar inkomen) kan worden gedekt. Een motivering hiervoor wordt ter plaatse niet gegeven. Naar mijn mening is het niet consequent om enerzijds te betogen dat er een verlies ontstaat op het moment van prijsstijging door de toeneming van de vervangingsverplichting, en anderzijds te stellen dat dit verlies gedekt mag worden uit bestaande reserves. Immers het bedoelde verlies vindt in deze visie zijn oorzaak in de periode waarin de prijsstijging optreedt, en is daarmee per definitie deel van het perioderesultaat. Overigens ben ik het eens met Van Straaten dat de vraag of inhaalafschrijvingen uit reserves bestreden mogen worden, voor het vraagstuk van de inhaalafschrijvingen slechts bijkomstig is.⁹⁾

Door Van der Schroeff worden nog andere mogelijkheden genoemd om het verlies uit inhaalafschrijvingen te dekken, te weten uit . . . „stille” reserves in de vorm van versterkte afschrijvingen in voorgaande jaren . . .”, en uit een waardetoeneming van het beleggingsfonds voorzover de uit de afschrijvingen vrijgekomen middelen hierin tijdelijk belegd zijn. Voor deze tijdelijke beleggingen geldt immers geen vervangingsverplichting.¹⁰⁾

Zonder daar in dit verband dieper op in te gaan, is het duidelijk dat het vormen van stille reserves niet in aanmerking komt als oplossing voor het geschetste probleem. Het beleggen van tijdelijk niet voor de bedrijfsvoering benodigde middelen kan onder bepaalde omstandigheden een juist beleid zijn. De uitkomst van deze beleidsbeslissing zal echter afzonderlijk verantwoord dienen te worden, en mag niet gebruikt worden om het probleem van de inhaalafschrijvingen te ontlopen. Een dwingend verband tussen de beleggingen en de inhaalafschrijvingen bestaat er niet. Verbanden met andere componenten van het perioderesultaat kunnen naar mijn mening met evenveel of even weinig recht worden verdedigd.

7) Vgl.: Prof drs. R. Burgert, „Bedrijfseconomisch aanvaardbare grondslagen voor de gepubliceerde jaarrekening”, blz. 173.

8) Vgl.: Drs. R. H. Veenstra, „Belastinglatenties bij herwaardering van duurzame produktiemiddelen”, blz. 146.

9) Dr. H. C. van Straaten, „Inhoud en grenzen van het winstbegrip”, blz. 59.

10) Prof. dr. H. J. van der Schroeff, „Winstbepaling en financieringsstructuur”, blz. 53.

§ 3. Subjectieve elementen bij de bepaling van inhaalafschrijvingen

Alvorens op de meer principiële kanten van het probleem in te gaan lijkt het goed om eerst in het kort in te gaan op een aantal praktische moeilijkheden.¹¹⁾

Door de organische gebondenheid van de werkeenheden der duurzame produktiemiddelen die per definitie een lange levensduur hebben - minimaal enkele jaren -, wordt in het algemeen de hoogte van de offers van verbruikte werkeenheden bepaald geruime tijd voordat de verbruikte werkeenheden vervangen worden. Op dat moment heerst - veelal grote - onzekerheid met betrekking tot:

- de economische levensduur van het duurzame produktiemiddel en derhalve het moment van vervanging;
- de hoedanigheid van het vervangende produktiemiddel, dat door een soms stormachtige technische ontwikkeling op het toekomstige moment van vervanging grote wijzigingen ten opzichte van het te vervangen produktiemiddel te zien kan geven;
- eventueel, misschien zelfs waarschijnlijk in de toekomst optredende wijzigingen in kwalitatieve en kwantitatieve verhoudingen in het produktieproces;
- de ontwikkeling in de toekomst van complementaire kosten;
- kwalitatieve en kwantitatieve veranderingen in de toekomstige vraag naar de met het produktiemiddel vervaardigde produkten;
- de aanschaffingsprijs van het vervangende produktiemiddel bij toekomstige vervanging.

Zijn de genoemde onzekerheden op zichzelf al ernstig genoeg, er komt nog bij dat de genoemde onzekerheden niet los van elkaar staan en elkaar wellicht nog zullen versterken. Naarmate de produktieverhoudingen, marktverhoudingen en kostenverhoudingen zich sterker zullen wijzigen wordt het tevens moeilijker om een duidelijke grens te trekken tussen vervanging en expansie. Omdat de inhaalafschrijvingen alleen op vervanging betrekking hebben, zal deze grens toch ook afgebakend dienen te worden.¹²⁾

Uit het bovenstaande vloeit voort dat om de hoogte van de inhaalafschrijvingen in wat moeilijker gevallen te bepalen, een - uiteraard subjectieve - toekomstvisie een belangrijke rol speelt.

Op de onzekerheid ten aanzien van de aanschaffingsprijs van het vervangende produktiemiddel bij toekomstige vervanging dient hier nog iets nader te worden ingegaan. Deze onzekerheid wordt ondervangen door er - zoals ook Limperg deed - van uit te gaan dat het verlies uit inhaalafschrijving pas ontstaat op het moment dat een prijsstijging feitelijk is opgetreden. Hoewel dit praktisch aantrekkelijk is, is dit standpunt naar mijn mening voor bestrijding vatbaar. Immers het ligt meer voor de hand de vervangingsverplichting die op zeker moment in principe reeds bestaat doch waaraan pas op een toekomstig tijdstip wordt voldaan, zo goed mogelijk te schatten, reke-

¹¹⁾ Interessante beschouwingen terzake zijn onder meer aan te treffen bij: Prof. dr. B. Pruyt, „Subjectieve schattingen en beleidselementen bij winstbepaling en winstbestemming”, blz. 11 e.v.

¹²⁾ Zie bijvoorbeeld: Prof. dr. H. J. van der Schroeff, „Herwaardering van duurzame produktiemiddelen”, MAB-bundel blz. 426.

ning houdend met alle relevante - inclusief onzekere - factoren. Daarbij behoort ook de toekomstige vervangingsprijs.

Ten aanzien van de herwaardering van de aanwezige werkeenheden en de bepaling van de normale afschrijvingen gelden ook een aantal van bovengenoemde factoren. Echter de onzekerheden zijn in dit verband veel kleiner omdat de waardering principieel gebaseerd wordt op de actuele positie. Deze problematiek valt echter buiten de probleemstelling en wordt dan ook niet verder uitgewerkt.

De hierboven weergegeven onzekerheden zijn niet opgenomen in de cijfervoorbeelden. Alle variabelen zijn bekend verondersteld, en voorts zijn de inhaalafschrijvingen jaarlijks gebaseerd op de vervangingsprijs per het einde van het jaar. De cijfervoorbeelden zijn derhalve alleen geheel van toepassing op een statische situatie.

§ 4. De invloed van de diversiteitsfactor

De invloed van de spreiding der tijdstippen van aanschaffing en vervanging van duurzame produktiemiddelen op de inhaalafschrijvingen, heeft reeds kort na de tweede wereldoorlog veel aandacht in de literatuur gekregen.¹³⁾ Het effect van bedoelde diversiteit berust er op dat de uit afschrijving vrijkomende middelen bij regelmatige vervanging eerder in nieuwe produktiemiddelen worden herinvesteed dan het geval is bij gelijktijdige aanschaffing. Is de diversiteit zodanig dat de vervangingsverplichting op ieder moment nul is, dan is sprake van volkomen diversiteit. Een werktuigenpark dat zodanig is opgebouwd wordt in de literatuur genoemd een „harmonisch opgebouwd machinepark” of ook wel een „ideaal complex duurzame produktiemiddelen”.

In het algemeen kan gesteld worden dat hoe groter de regelmaat in de vervanging is, des te kleiner is de vervangingsverplichting. Des te kleiner ook zal bij prijsstijging de verhoging van de vervangingsverplichting en de daarop gebaseerde inhaalafschrijving zijn. In cijfervoorbeeld 1 (opgenomen op blz. 000) is getracht dit te verduidelijken. In § 3. is reeds ingegaan op de beperkingen van dit voorbeeld. Op deze plaats wordt volstaan met te verwijzen naar hetgeen daar is gezegd.

¹³⁾ Zie onder meer:

- Drs. J. de Jong, „Vervangingswaarde en balanspolitiek”.
- S. A. de Vries, „De waardering van duurzame produktiemiddelen in verband met wijzigingen in het prijsniveau”.
- Drs. L. F. Ras, „De diversiteitsfactor en de toepassing van de vervangingswaarde bij duurzame produktiemiddelen”.
- Prof. dr. H. J. van der Schroeff, „Herwaardering van duurzame produktiemiddelen”.
- Door drs. L. van Kampen jr. en dr. A. J. Diepenhorst wordt in de op bijgaande literatuurlijst opgenomen artikelen van hun hand op dit punt onder meer verwezen naar het in de Duitse literatuur wel besproken „Lohmann-Effekt” of „Lohmann-Ruchti-Effekt”. Deze literatuurverwijzing is door mij niet onderzocht. Bedoelde verwijzingen zijn te vinden in de MAB-bundel 1924-1960 op blz. 356 resp. blz. 359.

Cijfervoorbeeld 1

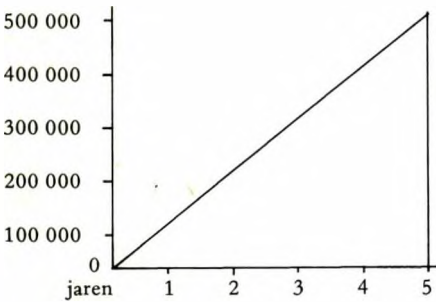
Verondersteld wordt een machinepark van vijf gelijke werktuigen met een bruikbaarheidsduur van vijf jaar. De aanschaffingsprijs (en vervangingsprijs) bedraagt op het moment dat het voorbeeld aanvangt f 100 000,— per werktuig. De prijs van het werktuig stijgt aan het eind van ieder jaar met f 10 000,—. Er wordt jaarlijks een gelijk percentage van de vervangingswaarde afgeschreven. Er wordt afgezien van rentekosten en residuwaarde.

Verloop aanwezige werkeenheden en vervangingsverplichting indien geen prijsstijging zou optreden

Gelijktijdige aanschaffing

Dfl.

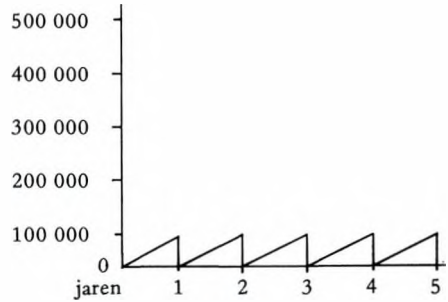
VERVANGINGSVERPLICHTING

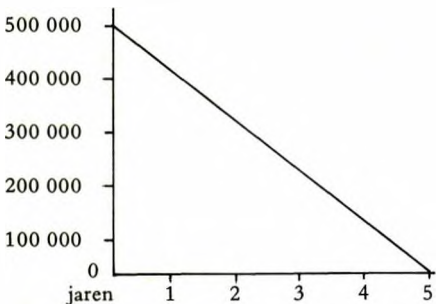
Regelmatige vervanging

Dfl.

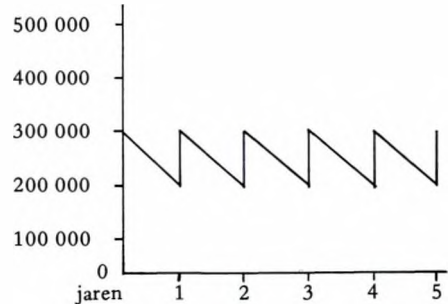
VERVANGINGSVERPLICHTING

AANWEZIGE WERKEENHEDEN

AANWEZIGE WERKEENHEDEN

Verloop vervangingsverplichting bij prijsstijging van f 10.000,— per jaar per werktuig

(Alle bedragen x f 1 000)

Gelijktijdige aanschaffing

<i>Ultimo jaar</i>	<i>Vervangings-prijs</i>	<i>Vervangings-verplichting</i>	<i>Normale* afschrijving</i>	<i>Inhaal-afschrijving</i>	<i>Totale afschrijving jaar cumulatief</i>	
(0)	(100)					
1	110	110	100	10	110	110
2	120	240	110	20	130	240
3	130	390	120	30	150	390
4	140	560	130	40	170	560
5	150	750	140	50	190	750
			<u>600</u>	<u>150</u>	<u>750</u>	

Regelmatige vervanging (1 werktuig per jaar)

<i>Ultimo jaar</i>	<i>Vervangings-prijs</i>	<i>Vervangings-verplichting</i>	<i>Normale* afschrijving</i>	<i>Inhaal-afschrijving</i>	<i>Totale afschrijving jaar cumulatief</i>	
(0)	(100)					
1	110	110	100	10	110	110
2	120	120	110	10	120	230
3	130	130	120	10	130	360
4	140	140	130	10	140	500
5	150	150	140	10	150	650
			<u>600</u>	<u>50</u>	<u>650</u>	

*) De extra afschrijving door prijsverhoging per het eind van het jaar is als inhaalafschrijving beschouwd. Strikt genomen kan dit ook onder normale afschrijving worden begrepen.

Uit het voorbeeld komt duidelijk naar voren dat de vervangingsverplichting bij gelijktijdige aanschaffing veel hoger wordt dan bij regelmatige vervanging en eveneens dat het totaal van de benodigde inhaalafschrijvingen bij gelijktijdige aanschaffing een veelvoud bedraagt van die bij regelmatige vervanging.

In de gedachtengang van de theoretische voorstanders van het toepassen van inhaalafschrijvingen is de spreiding van de tijdstippen van aanschaffing en vervanging een middel om de omvang van de verliezen door inhaalafschrijvingen te verminderen. Wellicht is interessant op te merken dat een dergelijk effect ook bereikt kan worden door duurzame produktiemiddelen te huren.¹⁴⁾ Hierdoor wordt de technische gebondenheid van de werkeenheden als het ware economisch ongedaan gemaakt.

¹⁴⁾ Niet bedoeld wordt de zg. financiële lease of huurkoop. Hiermee wordt het bedoelde effect in het algemeen niet bereikt.

§ 5. De rol van de financiering met vreemd vermogen

In diverse geschriften is het verband tussen de financiering met vreemd vermogen en de inhaalafschrijvingen aan de orde gesteld.¹⁵⁾ Merkwaardig is dat Van der Schroeff in 1969 stelt dat de beschouwingen van Limperg uitgaan „... van de veronderstelling, dat de duurzame produktiemiddelen in kwestie geheel met eigen vermogen zijn gefinancierd”.¹⁶⁾ Dit is niet geheel juist. In § 1. is een uitspraak van Limperg met betrekking tot dit onderwerp geciteerd, waaruit blijkt dat hij van mening was dat voorzover de produktiemiddelen met vreemd vermogen zijn gefinancierd, de inhaalafschrijvingen aangewend zouden kunnen worden om de schuld versterkt af te lossen.¹⁷⁾ Dit is ook in overeenstemming met het feit dat door de verdedigers van de vervangingswaardetheorie in het algemeen ontkend werd dat het aanmerken van de waardeinstijging der goederen als objectief gebonden vermogensaanwas en niet als winst, op financieringsoverwegingen zou zijn gebaseerd. In 1969 komt Van der Schroeff echter tot de conclusie dat „... de keuze van de vermogensstructuur rechtstreekse invloed heeft op de bepaling van de periodewinst, voorzover het de inhaalafschrijvingen betreft”. Een mogelijk analoog effect van de vermogensstructuur op de overige kapitaalcomponenten wordt door Van der Schroeff niet besproken, wel wordt de mogelijkheid aangeroerd.¹⁸⁾

In cijfervoorbeeld 2 op blz. 000, dat is gebaseerd op de gegevens uit voorbeeld 1 uitgaande van gelijktijdige aanschaffing, wordt het verschil tussen financiering met vreemd vermogen en financiering met eigen vermogen volgens de „klassieke” opvatting dat de financieringsstructuur geen rechtstreekse invloed heeft op de periodewinst, duidelijk gedemonstreerd. Gesteld kan worden dat in het voorbeeld bij financiering met 100% eigen vermogen, mede door de toepassing van de inhaalafschrijvingen, de positie niet is gewijzigd. Na vervanging aan het eind van het 5e jaar bezit de onderneming exact dezelfde duurzame produktiemiddelen, nog steeds gefinancierd met 100% eigen vermogen. Het is een schoolvoorbeeld van instandhouding van de bron (zie echter ook § 3.). In de gevallen dat geheel of gedeeltelijk met vreemd vermogen is gefinancierd, is het in de voorbeelden duidelijk dat na vervanging de financieringsstructuur zowel door de herwaardering als door de inhaalafschrijvingen verbeterd is. Immers bij de gestegen waarde van het produktiemiddel is de verplichting tegenover de verschaffers van het vreemde vermogen - zelfs nominaal - gelijk gebleven.

¹⁵⁾ Onder meer te vinden bij:

- Drs. L. van Kampen jr., „Afschrijvingen bij gestegen prijsniveau”.
- Prof. dr. C. F. Scheffer, „Vervangingswaardeleer en financiering”.
- Prof. dr. H. J. van der Schroeff, „Winstbepaling en financieringsstructuur”.
- Dr. L. A. Ankum, „Prijsinflatie, kostprijsberekening en winstbepaling”.

¹⁶⁾ Prof. dr. H. J. van der Schroeff, „Winstbepaling en financieringsstructuur”, blz. 55.

¹⁷⁾ Op een andere plaats eveneens door Van der Schroeff geciteerd, nl. t.a.p. blz. 69.

¹⁸⁾ t.a.p. blz. 68.

Cijfervoorbeeld 2

Het onderstaande is gebaseerd op de gegevens uit voorbeeld 1 voor wat betreft het geval van gelijktijdige aanschaffing. Er wordt van uitgegaan dat alle winst is uitgekeerd.

VERMOGENSPOSITIES

	<i>Financiering met eigen vermogen</i>	<i>Financiering met 50% vreemd vermogen</i>	<i>Financiering met 100% vreemd vermogen</i>
I.			
AANVANG			
Werktuigen	<u>500 000</u>	<u>500 000</u>	<u>500 000</u>
Eigen vermogen	500 000	250 000	0
Vreemd vermogen	<u>0</u>	<u>250 000</u>	<u>500 000</u>
	<u>500 000</u>	<u>500 000</u>	<u>500 000</u>
II.			
EIND 5e JAAR VOOR VERVANGING (Vervangingsverplichting f 750 000)			
Werktuigen	0	0	0
Te investeren middelen	<u>750 000</u>	<u>500 000</u>	<u>250 000</u>
	<u>750 000</u>	<u>500 000</u>	<u>250 000</u>
Eigen vermogen	500 000	250 000	0
Herwaardering	100 000	100 000	100 000
Inhaalafschrijvingen	<u>150 000</u>	<u>150 000</u>	<u>150 000</u>
	750 000	500 000	250 000
Vreemd vermogen	<u>0</u>	<u>0</u>	<u>0</u>
	<u>750 000</u>	<u>500 000</u>	<u>250 000</u>
III.			
ALS II NA VERVANGING			
Werktuigen	<u>750 000</u>	<u>750 000</u>	<u>750 000</u>
Eigen vermogen	500 000	250 000	0
Herwaardering	100 000	100 000	100 000
Inhaalafschrijvingen	<u>150 000</u>	<u>150 000</u>	<u>150 000</u>
	750 000	500 000	250 000
Vreemd vermogen	<u>0</u>	<u>250 000</u>	<u>500 000</u>
	<u>750 000</u>	<u>750 000</u>	<u>750 000</u>

Van der Schroeff stelt nu: „Ongeacht de wijze van financiering doet de noodzakelijke hogere waardering van de vervangingsverplichting als gevolg

van de gestegen vervangingsprijs een verlies ontstaan, dat in het geval van de financiering met eigen vermogen in volle omvang door het bedrijf zal moeten worden gedragen. Heeft de financiering daarentegen geheel of gedeeltelijk met vreemd vermogen plaats gevonden, dan wordt dit verlies (hetzij al naar de verhoudingen in de vermogensstructuur geheel of gedeeltelijk) opgevangen door een financieringsvoordeel, doordat bij de gestegen waarde van het produktiemiddel de verplichting tegenover de verschaffers van het vreemde vermogen gelijk blijft.”¹⁹⁾

Aan de principiële noodzaak om inhaalafschrijvingen toe te passen wordt door Van der Schroeff derhalve niet getornd. Om het financieringsvoordeel veroorzaakt door financiering met vreemd vermogen te bepalen, gaat Van der Schroeff uit van de verhouding tussen vreemd en eigen vermogen die ten tijde van de aanschaffing bestond. De klem van de vervangingsverplichting waaronder de vermogenstoename uit hoofde van de herwaardering ligt, bestaat wel voorzover het accres het met eigen vermogen gefinancierde deel betreft, maar niet voor het deel dat met vreemd vermogen werd gefinancierd.²⁰⁾ In ons voorbeeld betekent dit bij financiering met 50% eigen vermogen een financieringsvoordeel van f 50 000,—; dit voordeel kan derhalve slechts een deel van de totale inhaalafschrijvingen ad f 150 000,— opvangen.

De hierboven weergegeven zienswijze van Van der Schroeff wordt onderschreven door Ankum „. . . voorzover de vermogensstructuur een rationeel karakter draagt en door de verzekerde beschikbaarheid van het vreemde vermogen de continuïteitshandhaving is gewaarborgd. Is dit laatste niet het geval dan moet het voor vervanging benodigde eigen vermogen via de winstbepaling worden gefourneerd.”²¹⁾

Hoewel Van der Schroeff zijn conclusies ten aanzien van financieringsvoordelen beperkt tot duurzame produktiemiddelen die met vreemd vermogen zijn gefinancierd, valt niet in te zien waarom ditzelfde niet eveneens zou kunnen gelden voor vermogenstoename van alle overige kapitaalcomponenten.²²⁾ Voor een dergelijke interpretatie van „de instandhouding van de bron” in de definitie van de periodewinst is naar mijn mening op zichzelf veel te zeggen.²³⁾ Tevens is met een dergelijke „totale” benadering het bezwaar weggenomen dat het engere kader waarin Van der Schroeff de problematiek heeft behandeld, zou kunnen leiden tot een onpraktische partiële benadering, zoals deze mijns inziens onder meer blijkt uit het feit dat Van der Schroeff uitgaat van de verhouding tussen vreemd en eigen vermogen ten tijde van de aanschaffing van de duurzame produktiemiddelen. Het financieringsvoordeel zou naar mijn mening bepaald moeten worden op basis van de actuele vermogenspositie, voorzover deze - binnen ruime grenzen - rationeel geacht kan worden.

19) t.a.p. blz. 55/56.

20) t.a.p. blz. 56.

21) Dr. L. A. Ankum, „Prijsinflatie, kostprijsberekening en winstbepaling”, blz. 214.

22) In gelijke zin heeft Graafstal zich uitgelaten:

Drs. F. Graafstal, „Fluctuaties in de koopkracht van het geld en de jaarrekening”, blz. 457.

23) Zie bijv.: F. W. C. Blom, „Ondernemingsbesparingen”, blz. 162;

Prof. dr. C. F. Scheffer, „Vervangingswaardeleer en financiering”, blz. 198.

Ten aanzien van de realisatie van het financieringsvoordeel (door Blom en Scheffer aangeduid als „vermogenswinst”) sluit Van der Schroeff zich aan bij de zienswijze van Scheffer, dat het voordeel van de waardestijging pas gerealiseerde winst is op het moment van reproductie van het vermogen of anders gezegd op het moment dat het bedrag van de op basis van de vervangingswaarde gecalculerde afschrijvingen in de opbrengst bij de ruil wordt terugontvangen.²⁴) Dit lijkt mij in overeenstemming met de algemeen aanvaarde opvattingen ten aanzien van winstbepaling.

Een oplossing van de problematiek der inhaalafschrijvingen is echter naar mijn mening door het onderkennen der financieringsvoordelen of vermogenswinsten nog niet gevonden. Aangenomen moet immers worden dat in de tegenprestaties die de verschaffers van het vreemde vermogen bedongen hebben mede een schadeloosstelling is begrepen voor althans de verwachte stijging van het prijsniveau. Nu blijkt dat er bij nominaal aangegane verplichtingen ook voordelen naar voren komen, komt het mij juist voor om deze voordelen in verband te brengen met de financieringslasten en derhalve om deze voordelen - indien deze gerealiseerd zijn - als financieringswinst in het perioderesultaat op te nemen. Het verband tussen financieringsvoordelen en inhaalafschrijvingen wordt door Van der Schroeff naar mijn mening niet overtuigend aangetoond.

Ik meen dan ook te moeten concluderen dat de discussies omtrent het verband tussen winstbepaling en financieringsstructuur op zichzelf verhelderend zijn geweest, doch dat het probleem van de inhaalafschrijvingen hierdoor niet is opgelost. Hiertoe wordt een poging gedaan in de volgende paragrafen.

§ 6. De periodewinst als aanwas van het reële eigen vermogen

De conclusies die in het voorgaande zijn getrokken, lijken een stap terug bij de conclusies zoals met name Van der Schroeff die in 1969 heeft geformuleerd. Geconcludeerd is dat de theoretische noodzaak om in voorkomende gevallen inhaalafschrijvingen toe te passen binnen de periodewinstconceptie van de vervangingswaardetheorie nog steeds bestaat. Daartegen bestaan eveneens nog steeds praktische bezwaren zoals reeds in voorgaande paragrafen is besproken. De praktische bezwaren zijn van verschillende aard, te weten enerzijds de subjectieve elementen die bij de bepaling van inhaalafschrijvingen een belangrijke rol spelen (zie § 3.) en anderzijds de weerstand die in de praktijk bestaat om deze consequentie van de vervangingswaardetheorie te aanvaarden (zie § 1.).

Naar mijn mening is er slechts één afdoende oplossing voor deze problematiek, en dat is om ieder instandhoudingspostulaat (in de vervangingswaardetheorie in het algemeen opgevat als instandhouding van een gegeven complex produktiemiddelen) los te laten. Het vaststellen van de verteerbare en eventueel uitkeerbare vermogensaanwas kan dan worden gezien als een winstbestemmingsprobleem, waarin naast elementen uit de instandhoudingspostula-

²⁴) Prof. dr. C. F. Scheffer, „Vervangingswaardeleer en financiering”, blz. 200.
Prof. dr. H. J. van der Schroeff, „Winstbepaling en financieringsstructuur”, blz. 66.

ten eveneens andere overwegingen van velerlei aard een rol kunnen en moeten spelen.²⁵) Het periodewinstbegrip kan dan geheel worden gericht op zijn andere functie, n.l. het vaststellen van de uitkomsten van het in het verleden gevoerde beleid. Het is dan niet nodig om een instandhoudingspostulaat te kiezen. Misschien is dat zelfs niet gewenst omdat door de keuze van welk postulaat dan ook, het gevaar dreigt dat hiermee overwegingen van toekomstig beleid in de periodewinst binnensluipen, die dan mede de „uitkomsten” van het in het verleden gevoerde beleid bepalen.²⁶) Het toepassen van inhaalafschrijvingen is daar naar mijn mening een goed voorbeeld van.

De uitkomsten van het in het verleden gevoerde beleid in een periode vinden mijns inziens de zuiverste uitdrukking in de gerealiseerde toeneming van het reële eigen vermogen. Enerzijds speelt hierin geen enkel element van toekomstig beleid een rol, en anderzijds geeft de bedoelde toeneming aan hoeveel er in de periode daadwerkelijk is „verdiend”. Doelstellingen van toekomstig beleid, waaronder instandhoudingspostulaten met betrekking tot bijvoorbeeld de winstbron, de relatieve plaats in de maatschappelijke voortbrenging, de functieervulling, enz.²⁷) kunnen ten volle aandacht krijgen bij de winstbestemming. De winstbestemming is immers bij uitstek een beleidsprobleem.

Hoewel het periodewinstbegrip een andere inhoud krijgt, dient de waardering op basis van vervangingswaarde gehandhaafd te blijven. Alleen door te waarderen tegen actuele waarden kan de totale toeneming van het reële eigen vermogen worden bepaald. Naar analogie van hetgeen is verdedigd door o.m. Blom, Scheffer en Van der Schroeff ten aanzien van de vermogenstoename uit hoofde van herwaardering van produktiemiddelen *voorzover deze zijn gefinancierd met vreemd vermogen* is mijns inziens te stellen dat bij de hier voorgestelde periodewinstconceptie de *gehele vermogenstoename* uit hoofde van herwaardering na realisatie vermogenswinst is. De in de „klassieke” winsttheorie gebaseerd op de vervangingswaarde, als objectief gebonden beschouwde (resp. onder de klem van de vervangingsverplichting liggende) vermogenstoename krijgen nu principieel een winstkarakter. Een ander punt dat juist in verband met de in dit artikel behandelde problematiek van groot belang is, is dat bij hantering van het bedoelde periodewinstbegrip geen plaats meer is voor inhaalafschrijvingen en andere verliezen door uitgestelde vervanging.

De bovenstaande periodewinstconceptie is eerder ook door anderen voorgesteld. Genoemd worden Bakker en meer recent ook Graafstal.²⁸) Geen van beiden gaat er van uit dat de vermogensaanwas door herwaardering reeds bij het ontstaan als winst dient te worden beschouwd. De vermogensaanwas

²⁵) In dezelfde richting gaat het voorstel van Bak, waarin de niet uitkeerbaar geachte vermogensaanwas wordt gepresenteerd als onderdeel van de informatie over de winstbestemming: Drs. G. G. M. Bak, „De winst als bron van informatie”, blz. 24.

²⁶) Een interessante beschouwing over het laatstgenoemde aspect is te lezen bij: Drs. A. Th. de Lange, „Subjectieve schattingen en beleidselementen bij winstbepaling en winstbestemming”, MAB-bundel o.m. blz. 332/333.

²⁷) Een overzicht van dergelijke postulaten is te vinden bij: Dr. L. A. Ankum, „Prijnsinflatie, kostprijsberekening en winstbepaling”, blz. 200.

²⁸) Dr. O. Bakker, „Bedrijfsuishoudkunde, deel III, Balansleer”, blz. 192 e.v.

Drs. F. Graafstal, „Fluctuaties in de koopkracht van het geld en de jaarrekening”, blz. 456 e.v.

wordt in beider visie pas winst na „realisatie”. Bakker zegt hierover: „Wij moeten dunkt mij, daarbij van de gedachte uitgaan, dat de verhoging van het kapitaal wegens waardedaling geld, in de eerste plaats gevonden moet worden uit de waardestijging der produktiemiddelen en in de tweede plaats, zo nodig, uit de calculatorische bedrijfswinst.”²⁹⁾ Graafstal verdedigt een soortgelijk standpunt, met name wordt in zijn visie verlies geleden voorzover specifieke prijsfluctuaties achterblijven bij de algemene prijsstijging en is er sprake van winst als de specifieke prijsstijging de algemene prijsstijging overtreft. Overigens is dit laatste pas winst na realisatie. Graafstal verwijst hierbij naar de opvatting die Van der Schroeff verdedigt met betrekking tot het financieringsvoordeel (zie § 5.).³⁰⁾

De visies van Bakker en Graafstal komen praktisch op hetzelfde neer. Beide uitwerkingen hebben in ieder geval gemeen dat de vermogenstoename uit hoofde van herwaardering wordt gebruikt om de koopkrachtcorrectie van het eigen vermogen te compenseren. Blijft er dan per saldo nog een positief saldo vermogenstoename over, dan wordt deze als ongerealiseerde winst beschouwd, die pas wordt gerealiseerd op het moment dat de vermogenstoename via de gecalculeerde afschrijvingen c.q. andere gecalculeerde kosten in de opbrengst bij de ruil wordt ontvangen. Naar mijn mening vloeit het zonder meer compenseren van de koopkrachtcorrectie met de vermogenstoename uit herwaardering niet rechtstreeks voort uit het verdedigde periodewinstbegrip. Immers de koopkrachtcorrectie houdt geen verband met het realisatieprincipe dat door beide schrijvers met betrekking tot de vermogenstoename uit herwaardering wordt verdedigd. Een andere motivering wordt hiervoor ook niet gegeven. Wellicht speelt hier nog een zekere „instandhoudings”-gedachte een rol. Zo spreekt Graafstal in het door hem gegeven cijfervoorbeeld onder meer van: „Toename, benodigd voor instandhouding reëel eigen vermogen . . . , waarvan gedekt door stijging vervangingswaarde . . .”.³¹⁾ Naar mijn mening is het beter verdedigbaar om beide componenten van de resultaatbepaling afzonderlijk te beschouwen. De koopkrachtcorrectie - voorzover het een verlies is - komt dan ten laste van de periode waarop deze betrekking heeft. De vermogenstoename door herwaardering wordt in zijn geheel behandeld volgens het eerder genoemde realisatiebeginsel.

In cijfervoorbeeld 3 op blz. 000 is de hierboven weergegeven zienswijze uitgewerkt op basis van de gegevens uit voorbeeld 1 (blz. 000). Deze uitwerking (kolom B) is gezet naast de uitwerking gebaseerd op de „klassieke” periodewinstconceptie (kolom A). Doordat de specifieke prijsstijging van de duurzame produktiemiddelen in het voorbeeld gedurende de vijf jaren constant is aangenomen, maakt het voor de totale vermogenswinst geen verschil of gelijktijdig wordt aangeschaft dan wel regelmatig wordt vervangen. Het zal duidelijk zijn dat dit niet het geval is of behoeft te zijn indien er sprake is van toenemende, afnemende of onregelmatige prijsstijgingen.

In het voorbeeld (nader uitgewerkt in bijlage 1) komt wel tot uitdrukking

²⁹⁾ t.a.p. blz. 192.

³⁰⁾ t.a.p. blz. 458/459.

³¹⁾ t.a.p. blz. 461.

dat er verschil is tussen de tijdstippen waarop de vermogenswinsten worden gerealiseerd afhankelijk van gelijktijdige aanschaffing dan wel regelmatige vervanging. Uit de balansen ultimo het 5e jaar (kolom B) blijkt dat het eigen vermogen via de winstbepaling is aangegroeid van f 300 000,— tot f 483 000,—. Het eigen vermogen vertegenwoordigt nog steeds dezelfde koopkracht.

Overigens is het voorbeeld en de nadere uitwerking daarvan slechts als illustratie bedoeld, en wordt dit hier niet verder besproken.

§ 7. Een poging tot formulering van beleidsbeginselen terzake van aanschaffing en vervanging van produktiemiddelen

Hoewel de spreiding van tijdstippen van aanschaffing en vervanging van duurzame produktiemiddelen in de voorgaande paragraaf in een heel ander licht is gekomen, blijft deze wel een rol spelen:

- enerzijds via de mate waarin prijsrisico's worden gelopen. De diversiteit kan afhankelijk van het prijsverloop een positief of negatief effect op het resultaat hebben via de uit herwaardering van aanwezige produktiemiddelen voortvloeiende vermogenswinsten;
- anderzijds via de verschillen in vermogensbehoefte die door verschillen in vervangingsbeleid worden veroorzaakt.

Cijfervoorbeeld 3. (gedetailleerde uitwerking: zie bijlage)

Uitgangspunt: gegevens uit voorbeeld 1, aangevuld met:

- 1) vermindering koopkracht 10% per jaar
- 2) eigen vermogen bij aanvang f 300 000,—
- 3) vreemd vermogen wordt direct uit liquide middelen afgelost; er is geen rente verschuldigd
- 4) opbrengstgegevens (zie bijlage).

Kolommen aangeduid met:

A = uitgaande van de instandhouding van de bron

B = uitgaande van het reële eigen vermogen.

	<i>Gelijktijdige aanschaffing</i>		<i>Regelmatige vervanging</i>	
	A	B	A	B
VERMOGENSPOSITIE BIJ AANVANG				
Werktuigen: Aanschafwaarde	500		500	
Afschrijving aanschafwaarde	0		200	
	500		300	
Herwaardering	0		0	
	500		300	
Liquide middelen	0		0	
	500		300	
Eigen vermogen	300		300	
Vreemd vermogen	200		0	
	500		300	
VERMOGENSPOSITIE EIND 5e JAAR				
(in geval A. na vervanging)				
Werktuigen: Aanschafwaarde	750		650	
Afschrijving aanschafwaarde	0		240	
	750		410	
Herwaardering	0		40	
	750		450	
Liquide middelen	0		200	
	750		650	
Eigen vermogen (in geval B. inclusief koopkrachtcorrectie)	300	483	300	483
Herwaarderingsfonds	100		100	
Inhaalafschrijvingen	150		50	
Totaal eigen vermogen	550	483	450	483
Onverdeelde winst	100	167	200	127
Ongerealiseerde vermogenswinst		0		40
Vreemd vermogen	100	100	0	0
Totaal „vreemd” vermogen	200	267	200	167
	750	750	650	650

N.B.: 0 betekent dat waarde 0 is

blanco betekent dat de post principieel niet voorkomt.

Het aanschaffings- en vervangingsbeleid zal echter ook rekening dienen te houden met andere factoren. In § 3. zijn reeds een aantal elementen aangestipt. Ter plaatse zijn deze weliswaar ter illustratie van praktische moeilijkheden bij het bepalen van inhaalafschrijvingen weergegeven, doch tevens vormen zij een illustratie van de problemen die bij een meeromvattend aanschaffings- en vervangingsbeleid naar voren komen.

Een doelmatig uitgangspunt voor het aanschaffings- en vervangingsbeleid van duurzame produktiemiddelen - dat tevens op andere produktiemiddelen van toepassing zou kunnen zijn - zou naar mijn mening gevonden kunnen worden in soortgelijke beleidsbeginselen als door De Lange ten aanzien van de financiering naar voren zijn gebracht.^{3 2)} Deze beleidsdoelstellingen zou ik dan als volgt willen formuleren:

- het verzekeren van de beschikbaarheid van de nodige (duurzame) produktiemiddelen, zodra en zolang deze nodig zijn, binnen de door de onderneming nagestreefde doelstelling;
- het hierbij streven naar de laagste kosten.

Het beginsel van de verzekerde beschikbaarheid van de nodige produktiemiddelen houdt met betrekking tot de duurzame produktiemiddelen in dat het beleid gericht zal zijn op de aanwezigheid van de *gelijktijdige capaciteit* van de nodige duurzame produktiemiddelen gedurende de gehele periode waarvoor de doelstellingen van de onderneming met een redelijke mate van nauwkeurigheid en waarschijnlijkheid kunnen worden geconcretiseerd. Het huren van duurzame produktiemiddelen kan heel goed aan deze doelstelling beantwoorden. Een voldoende mate van aanpassingsvermogen aan gewijzigde technische en economische omstandigheden wordt geacht eveneens deel uit te maken van dit beginsel.

Van de „klassieke” behandeling van inhaalafschrijvingen gaat mijns inziens de suggestie uit dat een zo groot mogelijke spreiding van tijdstippen van aanschaffing en vervanging van duurzame produktiemiddelen steeds de voorkeur verdient. Immers daarmee worden verliezen uit hoofde van inhaalafschrijvingen zoveel mogelijk voorkomen. Bij toetsing van deze suggestie aan de hiervoor beschreven beleidsbeginselen, zal het duidelijk zijn dat deze suggestie in zijn algemeenheid niet tot een juist of juist gefundeerd beleid zal leiden. Dit is wellicht een reden temeer om voorzichtig te zijn met het toepassen van instandhoudingspostulaten.

§ 8. Hoofdconclusies

8.1. Bij handhaving van de „klassieke” periodewinstconceptie die uitgaat van het instandhouden van de bron, blijven inhaalafschrijvingen theoretisch noodzakelijk om tot een sluitende theorie te komen. Praktisch speelt de diversiteitsfactor een matigende rol voor wat betreft de hoogte van de „verliezen” door inhaalafschrijvingen. Het onderkennen van financieringsvoordelen door financiering met vreemd vermogen is opzichzelf een welkome aanvulling op de „klassieke” periodewinstbenadering, doch deze aanvulling staat

^{3 2)} Dr. A. Th. de Lange, „Beleids-elementen in een dynamische financieringstheorie”, blz. 57.

princiepelijk los van de inhaalafschrijvingen.

8.2. Getoetst aan de in § 7. geformuleerde beleidsbeginselen blijkt dat de „klassieke” behandeling van de inhaalafschrijvingen misleidend is, doordat ten onrechte de suggestie wordt gewekt als zou een zo groot mogelijke spreiding van tijdstippen van aanschaffing en vervanging van duurzame produktiemiddelen steeds de voorkeur verdienen, omdat daarmee „verliezen” uit inhaalafschrijvingen zoveel mogelijk worden voorkomen. Dit is in zijn algemeenheid niet waar, omdat deze „verliezen” slechts bestaan bij een - grotendeels subjectief bepaalde - inhoud van hetgeen instand gehouden moet worden (zie onder meer § 3.).

8.3. Een afdoende oplossing voor de problemen rond inhaalafschrijvingen is slechts mogelijk indien het instandhoudingspostulaat uit de definitie van de periodewinst wordt geschrapt.

8.4. Voorgesteld wordt om aansluiting te zoeken bij een gedachte die reeds eerder in de literatuur is verdedigd, nl. om de periodewinst te definiëren als de toeneming van het eigen vermogen gedurende de periode, gecorrigeerd voor de wijzigingen in de koopkracht van het geld.

Bijlagen:

1. Nadere uitwerking van cijfervoorbeeld 3.
2. Geraadpleegde literatuur.

Bijlage 2

Geraadpleegde literatuur

- Dr. L. A. Ankum: „Prijnsinflatie, kostprijsberekening en winstbepaling”, Leiden 1969.
- Drs. G. G. M. Bak: „De winst als bron van informatie”, Amsterdam/Brussel 1971.
- Dr. O. Bakker: „Bedrijfshuishoudkunde deel III, Balansleer”, Purmerend 1947.
- F. W. C. Blom: „Ondernemingsbesparingen”, Leiden 1949.
- Drs. W. van Bruinessen: „De invloed van veranderingen in de koopkracht van het geld op de vermogens- en winstbepaling”, MAB december 1966.
- Prof. drs. R. Burgert: „Bedrijfseconomisch aanvaardbare grondslagen voor de gepubliceerde jaarrekening”, Bijlage bij „de Accountant” no. 4, september 1967.
- Dr. A. J. Diepenhorst: „Een bedrijfseconomisch model voor de problemen van waarde en winst”, MAB oktober 1955, herdrukt in MAB-bundel 1924-1960.
- G. L. Groeneveld: „Waarderingsvraagstukken in het bedrijf”, opgenomen in „Kernproblemen der bedrijfseconomie”, Amsterdam/Brussel 1966.
- Drs. F. Graafstal: „Fluctuaties in de koopkracht van het geld en de jaarrekening”, MAB november/december 1970.
- Drs. J. de Jong: „Vervangingswaarde en balanspolitiek”, MAB december 1946/januari 1947, herdrukt in MAB-bundel 1924-1960.
- Drs. L. van Kampen jr.: „Afschrijvingen bij gestegen prijsniveau”, MAB februari 1956, herdrukt in MAB-bundel 1924-1960.
- Dr. A. Th. de Lange: „Beleidselementen in een dynamische financieringstheorie”, Leiden 1957.
- Drs. A. Th. de Lange: „Subjectieve schattingen en beleidselementen bij winstbepaling en winstbestemming”, MAB april 1955, herdrukt in MAB-bundel 1924-1960.
- Prof. Th. Limperg jr.: „De gevolgen van de depreciatie van de gulden voor de berekening van waarde en winst”, MAB januari 1937, herdrukt in MAB-bundel 1924-1960.
- Prof. dr. Th. Limperg jr.: Verzameld werk, deel VI „Leer van de accountantscontrole en van de winstbepaling”, Deventer 1965.
- Prof. dr. B. Pruyt: „Subjectieve schattingen en beleidselementen bij winstbepaling en winstbestemming”, De Economist november 1954.
- Drs. L. F. Ras: „De diversiteitsfactor en de toepassing van de vervangingswaarde bij duurzame produktiemiddelen”, MAB 1950.
- Prof. dr. C. F. Scheffer: „Vervangingswaardeleer en financiering”, MAB december 1959; herdrukt in „Financiële notities”, 's-Gravenhage 1962.
- Prof. dr. H. J. van der Schroeff: „Herwaardering van duurzame produktiemiddelen”, MAB april 1958, herdrukt in MAB-bundel 1924-1960.
- Prof. dr. H. J. van der Schroeff: „Schoonheidsgebreken in de theorie van de vervangingswaarde”, MAB mei 1964.
- Prof. dr. H. J. van der Schroeff: „Winstbepaling en financieringsstructuur; een proeve van een analyse met betrekking tot de inhaalafschrijvingen”, MAB februari 1969.
- Dr. H. C. van Straaten: „Inhoud en grenzen van het winstbegrip”, Leiden 1957.
- Drs. R. H. Veenstra: „Belastinglatenties bij herwaardering van duurzame produktiemiddelen”, opgenomen in de bundel „Audite Auditores” aangeboden aan prof. A. M. van Rietschoten, Amsterdam/Antwerpen 1974.
- S. A. de Vries: „De waardering van duurzame produktiemiddelen in verband met wijzigingen van het prijsniveau”, MAB maart 1949.